

Ta otsustas lõpuks ujuma hakata, elada

Autor: Birk Rohelend

Pealkiri: „Mina, Mortimer”

Ilmumisaasta: 2007

Kirjastus: Tänapäev

„Mina, Mortimer“ on Birk Rohelennu meisterlikult loodud romaan, mis räägib emotsionaalsuse ja ratsionaalsuse vahekorra, armastusest, sõprusest ja uue lootuse tärkamisest.

Kohe teose alguses seob Rohelend lugeja romaani tegelastega, paigutab lausa käegakatsutavale kaugusele. Ta loob noortele tuttava ja igapäevase olukorra ning laseb sellega samastuda, rõhub nõrkustele ja võimaldab kõiges kahelda. Autor suhtleb lugejaga kogu teose vältel: esitab küsimusi, ootab vastuseid, viitab varem läbiloetud seikadele, kasutab palju hinnagusõnu, hüüdlauseid. Tekib tunne, et Rohelend seisab kuninglikult ees ning esitab emotsionaalselt monoloogi, mis sujuvalt asendub hoopis sisemise dialoogiga. Ta võtab lugejal otsekui käest kinni ja viib tegevuspaikadesse: istub kulunud pargipingil, jookseb unenäos kirjeldatud kuuskedega piiratud alleel, toetab Mortimeri tema suures õnnetuses väikeses Tartu majas.

Birk Rohelend räägib loo 23-aastasest üliõpilasest Mortimerist, kes elab turvaliselt ja reeglipäraselt. Ühel rusuvalt vihmasel kevadõhtul satub peategelane peole, kus lugeja kohtub kõikide edaspidisesse tegevuskäiku segatud inimestega. Majja sisenedes tutvume seksika ja rabava välimusega Mariaga, kes Mortimeri külge kleepub ja tähelepanu saavutada üritab. Tuppa jõudes esitletakse noormehe sõpru Ashi, Maxi ja Phili. Max on tüüpiline naistemees, keda huvitavad mootorrattad, õlu ja peod. Ash ja Phil istuvad tähelepanu keskpunktist väljas, mõlemad mõttes ja veidi tagasihoidlikud. Tutvume peol ka Mortimeri piidlevate helesiniste silmade omanikuga – Iriseaga. Luuakse kõitev kujutluspilt Annast, kes sisaldab endas justkui kahte erinevat karakterit. Selle kinnituseks on tema üks silm roheline ja teine pruun.

„Mina, Mortimer“ annab lugejale võimaluse jälgida Morti maagilist isiksuse arengut. Noormehele meeldib kontroll ja süstemaatilisus. Ta loob enda arvates ideaalse edu valemi, kindla käitumismalli, mille järgimine vabastab üleliigsetest probleemidest. Kogu elu on tema jaoks üks skeem ja võlts lavateos, mida on vaja osata hästi mängida. Suures mängutuhinas, millesse paratamatult haaratakse ka sõbrad, unustab Mortimer pöörata tähelepanu tegelikkusele: näha ja kuulda lähedasi. Seetõttu tuleb suureks ootamatuseks Maxi mootorrattaavarii või Phili enesetapumõtted. Elu läheb kontrolli alt välja Phili surmaga. Mort peab läbi mõtlema palju jubedaid mõtteid, vastama küsimustele, millele vastust ei ole, korraldama ümber harjumuspärase

eluviisi. Vaatamata mitmetele abistavatele kätele, muudab ta oma suhtumist lõpuks ise. Skeemi järgi elavast tühjast noorest saab elujõuline isik, kes ostustab lõpuks ujuma hakata, kes tahab teada, mis on elu võlud. Noormees on valmis võitlema oma armastuse nimel ja võitma. Tundub, et Rohelend rõhutab Morti isiksuse arenguga läbi Phili surma klišeeliku väljendi õigsust: kõik juhtub põhjusega, kõiges on midagi head.

Romaanis räägitakse lugejale ka ühe perekonna lugu õnnes ja õnnetuses. Morti vanemad abielluvad väga noorelt, mille tõttu ta ema sugulased ütlevad temast lahti. Isa on kuulsusejanuline välismaal töötav arst, kes teeb kõike kirurgilise täpsusega. Majapidamine ja laps on jäetud naise hoolde. Õnne perekonnas ei ole. Söögilaua taga rusub kõiki nendevaheline ääretu kõrb ja tühjus. Nad on koospüsiv süsteem, mis tegelikult ei tööta. Rohelend kirjutab Mortimeri esialgu isa sarnaseks, vihjates kasvatusel ja perekonna mõjutustele. Armastus konkreetsuse ja kontrolli vastu pärineb isalt. Mort mõistab vanemat hukka sellise käitumise eest, kuid ei saa aru, et ta tegelikult näeb isas iseenda peegeldust. Inimesed ikka kipuvad kritiseerima neid iseloomuomadusi, mis neile enda juures ei meeldi. Lugejale suureks üllatuseks leiab Morti ema valguse tunneli lõpus poja sõbra Ashtoni kaudu. Otsustusvõimekas noor naine lahutab oma mehest ja mängu tuleb õnne jagamatuse printsiip. Ta viib kogu rõõmu endaga kaasa ja purustab sellega isa jaoks ideaalselt toimiva mugava süsteemi. Autor paneb tahes-tahtmata isale kaasa tundma, sest ka tema süda lõpuks sulab. Ta tahab olla inimlik, aga ei oska.

Autor kirjutab teose kahekihiliseks. Üks neist on võlts ja igapäevane, sisaldab kunstlikku käitumist, pealesunnitud naeratusi, asjatut hooplemist ja eesmärgitust. Sellel tasandil on kõik *perpetuum mobile*’d, igavesed ja lõputud, kuid tundetud ning süstematiseeritud. Masinlikud inimesed näevad teiste silmades vaid iseenda peegeldust. Pealmine kiht mõjub löögina tänapäeva noortele, kellel puudub analüüsimisoskus ja huvi sisemaailma vastu. Autor kritiseerib nüüdisaegset pealiskaudset elukorraldust, kus inimest defineerib eelkõige tema sotsiaalne staatus ja sõprusringkond mitte võimelisus mõelda ja tegutseda. Sügavam kiht esitatakse eelkõige üksikisiku tasandil. Süžee arenedes muutub Mortimer igiliikurist mõtleavaks ja elavaks inimeseks, kes mõjub edaspidi intelligentse noore musterkujuuna. Silmad on nüüd hinge peegel, mille kaudu on võimalik karakterit avada.

Imepeenike on romaanis piir reaalsuse ja irreaalsuse vahel. Phili surmajärgne eluperiood sulab Mortimeri jaoks ühte. Üleminekud unenägedelt ja sonimiselt tegelikule elule on sujuvad. Magamaminek toob endaga kaasa jubeda unenäo, kus noormees jookseb kuuskedega piiratud alleel, kus iga puu otsas ripub laip. Kui Mort üles ärkab, sörgib ta juba päriselt pargis Emajõe kõrval, hiljem teeb noormees silmad lahti hoopis pidžaamas pargipingil. Küsitavust tekitab see, kui palju sellest on tõsi ja kui palju poisi kujutlus. Emajõe ääres vanamees Cor ju reaalselt loeb Morti mõtteid ja vastab neile valjuhäälselt. Tundub, et Cor on hoopis noormehe fantaasiavili,

sisemise dialoogi teine mina, kes vaidleb Mortile vastu. Alkoholilembusega kaasneb veelgi suurem absurdsuse põimumine tegelikkusega. Tupp ilmub paksu kõhuga kuradike, kelle realiteedis on raske mitte kahelda. Ka tema peab Mortimeriga dialoogi, vaidleb vastu, ässitab midagi muutma. Jääb mulje, et Rohelend annab peategelase teistele minadele kindla väljenduse ja kuju, mis muudab kahekõne järgimise lihtsamaks ja hoomatavamaks. Eriti oskuslikult on autor paigutanud Mortimeri enda irreaalsuse ja reaalsuse puutepunkti, mis paneb uskuma, et noormees on hulluks minemas. Selline käitumine on suurepäraseks kinnituseks prantsuse kirjaniku ja filosoofi Albert Camus' teooriale, et kui inimene oma sisemaailma mõista üritab, jõuab ta absurdini.

Mortimeri mõttekäigud panevad kahtlema inimese eksistentsis, maailma olemasolus, jumala kõikvõimsuses. Rohelend sunnib lugejat n-ö kastist välja mõtlema, hävitama mõistusele seatud raamid. Autori mõttearendus on nii loogiline ja veenev, et jäädakse uskuma, et vihm ei pruugi ülevalt alla sadada, vaid taevas ja maapind liiguvad ise vee suhtes, jõgi peidab enda alla lõpmatuse ja kaose. Tõestust vastupidisele ei ole. Mortimer pole kindel ka selles, kas tema ja inimesed üldiselt tegelikult ka olemas on. Võib-olla on maailm vaid kellegi lauamäng ja kõrgemad jõud liigutavad inimesteks kehastunud malendeid. Võib-olla on see näitemäng, osa ühest suurest teatrietendusest. Mõtted mõjuvad võimsalt ja hirmutavalt. Eestlasele kohaselt on Mortimer ateist ja jumalasse ei usu. Tal on Mortimeri religioon, kus ta toetub vaid iseendale. Siiski peab noormees sisemist monoloogit, kus väljendab arusaamatust, kuidas saab jumal iseenda tehtud tööd hävitada, kuidas laseb sõbral surra, kuidas ei juhi inimeste mõtteid õigetele radadele. Miks peakski kunstnik oma parima meistriteose maatas tegema? Lugeja ei pruugi nõustuda, kuid on sunnitud tunnistama, et vasturääkivusi ei ole.

Rohelend toob romaani sisse armastuse ja kolm naistegelast, kellega noored lugejannad samastuda saavad. Mort tutvub peol Mariaga neiupoolsel initsiatiivil. Noortel kujuneb puhtalt füüsiline suhe, sest Maria ei ole kõige teravam pliats karbis. Tema kaudu kritiseerib autor raha- ja kuulsusejanulisi naisi, kes lähtuvad omakasust, mitte armastusest. Eriti vastumeelseks muutub neiu siis, kui jätab Morti maha, sest noormees on muutunud ja ei käi lähedatel pidudel. Peale seda hakkab Maria käima Maxiga, kelle prioriteetideks on ikka mootorrattad, naised ja õlu. Iris pärineb vaesest perest ning näeb Mortis päästerõngast. Armastuse nimel võitleb ta vahendeid valimata, olles esialgu Phili tüdruk, et Mortimerile läheneda. Autor paneb kord neiu kaasa tundma, kord teda hukka mõistma. Lugejat hoiatatakse kiinduvate ja õnnetute naiste eest, sest armastus võib muuta nad kättemaksuhimuliseks ja julmaks. Naisideaali loob Rohelend kauni Anna kujusse, kellesse on põimitud ilu, spontaansus, mängulisus ja intelligents. Salapära köidab Mortimeri nii palju, et ta on nõus võitlema. Rohelend annab Anna kaudu noortele nippe, kuidas inimesi ligi tõmmata. Tänapäeva naised kipuvad unustama, et lihtsuses peitub võlu ning mehed

ei naudi üleliigset dramaatilisust ja armukadedusstseene. Anna ja Mortimeri lugu jääb teose lõpus lahtiseks, kuid poisi optimism töötab sellele ilusat jätku.

Vastuoluliseks kujuneb armastus Mortimeri ema ja Ashi vahel. Vanusevahe ja sõprus pojaga ei takista tunnete tärgamist. Romanis ei suhtuta sellesse taunivalt, sest uue lootuse ja õnne leiab aastaid majapidamisega tegelenud eesmärgitu ema ja avatud noormees. Rohelend rõhutab armastuse piiritust. Kiire tehnoloogia arenguga globaliseerunud maailmas hoitakse ikka veel tugevalt kinni väljakujunenud traditsioonidest ja arusaamadest. Autor justkui kutsub inimesi üles loobuma eelarvamustest ja suhtuma ebatavalistesse nähtustesse tolerantsega.

Romaani keskseks sündmuseks on Phili enesetapp, millele järgneb hulk vastusteta küsimusi, tutvusi ja rusuvaid mõtteid. Nii Mortimer kui ka lugeja üritab mõista, miks ja kuidas. Noormehe sisemonoloogi kaudu juurdleb Rohelend selle üle, kas enesetapp on ellujääjate suhtes aus ja mis on selle motiiv. Pealtnäha on Phili teol selge põhjus: ta uskus, et teispoosuses on kirkam elu, teine dimensioon, et sealne loodus kahvatub võluvate olendite ees. Pere, sõbrad ja tüdruk ei olnud piisav, et jääda. Ootamatult mõjuv uudis kohutab Mortimeri ja ta ei mõista, kuidas võis sõber teda nii maha jättes reeta. Lisaks sellele painab peategelast masendav süütunne, mida Ash veelgi süvendab. Sõbra kaotusega on raske leppida, veelgi keerulisem midagi head leida ja otsust mõista. Mortimer teeb läbi pika mõttetöö ja teose lõpus tänab Phili selle eest, et ta avas Morti silmad elule. Peategelane saab aru, et enesetapp oli paratamatu, ta vabandab ise ja annab andeks.

„Mina, Mortimer“ on uuenduslik ja vapustavalt mitmekülgne romaan, mis lähtub erinevatest vaatenurkadest ning käsitleb mitmeid aktuaalseid probleeme. Teos toob lugejas esile vapustust, vaimustust, kurbust, kaastunnet, hukkamõistu ja siirast õnne. Raamatu viimasel leheküljel tahtsin elada, otsustasin ujuma hakata.

Maria Krajuškina

Tallinna Reaalkool

12.klass

Juhendaja: Piret Järvela